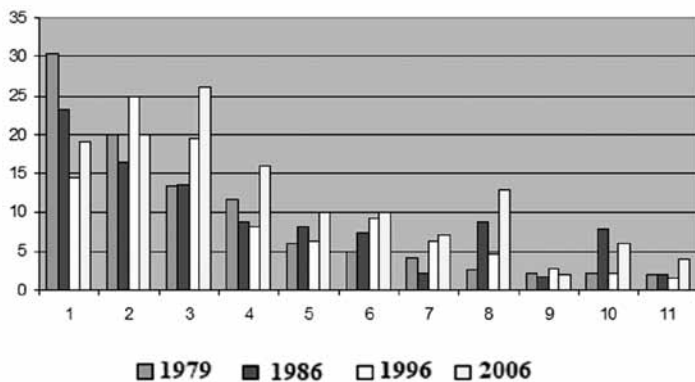

„DE KINEK VAN ANNYI IS?!“

Ady Endre képzavarai

A klasszikus költők éppeni árfolyamát alighanem mindennél jobban mutatja, hogy a nagy költészettörténeti antológiákban milyen súllyal szerepelnek. Ha megnézzük az utóbbi évtizedek ilyen reprezentatív válogatásait, azt tapasztaljuk, hogy Ady verseinek aránya egyre csökken. Az alábbi diagram azt mutatja meg, hogy a *Nyugat* első nemzedékéből tizenegy költő versei milyen súllyal vannak jelen különböző gyűjteményekben. Egy-egy költőhöz négyes oszlopcsoportok tartoznak, ezeken belül az egyes oszlopok négy különböző antológiára vonatkoznak. Az első oszlop a *Hét évszázad magyar versei* 1979-es kiadását jelöli (szerkesztette Király István, Klaniczay Tibor, Pándi Pál, Szabolcsi Miklós), a második a *Magyar Remekírók* című sorozat *Magyar költők 20. század* címmel Vas István szerkesztésében 1986-ban megjelent háromkötetes antológiáját, a harmadik a *Hét évszázad magyar költőit* (1996, szerkesztette Kovács Sándor Iván és Lakatos István), a negyedik pedig *A magyar költészet antológiája* címmel Ferencz Győző szerkesztésében 2006-ban megjelent kötetet.

Az összehasonlítás során megszámoztam, hány oldalt töltenek meg az egyes antológiákban a tizenegy költő versei: minden esetben ezt vettem száz százalékknak. Oldalak helyett esetleg szóba jöhetett volna még a verssorok megszámlálása is, de már a versek száma nem lett volna pontos mutató, hiszen egy rövid darab közlése nem ugyanolyan súlyú, mint egy olyané, amelynek a terjedelme esetleg oldalakra rúg. A költőket jelölő számok fölött látható oszlopcsoportok közül tehát az első, illetve ugyanígy a másodikak stb. értékét összeadva mindig százat kapunk.

1. Ady Endre, 2. Babits Mihály, 3. Kosztolányi Dezső, 4. Tóth Árpád, 5. Juhász Gyula, 6. Füst Milán, 7. Karinthy Frigyes, 8. Szép Ernő, 9. Gellért Oszkár, 10. Somlyó Zoltán, 11. Kaffka Margit

Kórizs Imre, Kukorelly Endre, Fekete Richárd és Mekis D. János írásai a 2019. november 5-én a pécsi Tudásközpontban rendezett *Ady 100* szimpóziumon elhangzott előadások szerkesztett változatai.

A diagram egyik tanulságára egy baráti megjegyzés hívta fel a figyelmemet: már legalább 2016 óta esedékes lenne egy új antológia, de a könyv olvasási szokások megváltozása, a könyvpiac helyzete, a könyvkiadók vélt vagy valós üzleti érdekei mostanában, úgy lát-
szik, időszerűtlenné teszik az ilyen kötetek megjelenését.

Jól látható, hogy 1979-ben az érintett költők verseire szánt oldalak közül minden harmadikat Ady foglalta el. Ez az arányszám jelentősen csökkent 1986-ra, amikor a korábban kevésbé reprezentált Juhász Gyula, Füst Milán, Szép Ernő és Somlyó Zoltán súlyának növelésével kiegyensúlyozottabb lett a kép. A 1996-os antológiában Ady versei már csak minden hetedik oldalt foglaltak el, amit bizonyára az *Újhold* köréhez tartozó szerkesztő, Lakatos István ízlése magyaráz: Ady rovására Kosztolányi, de különösen Babits súlya nőtt meg. Ez utóbbi annyira, hogy ebben az antológiában ő lett a legfontosabb költő a *Nyugat* első nemzedékéből. (Füst Milán és főleg Karinthy oldalszámai növekedtek még arányaikban jelentős, de volumenben még így sem túl nagy mértékben.) Ferencz Győző antológiájában nőtt Ady súlya, igaz, tovább – tíz százalék környékére? – már aligha csökkenhetett volna, de még így sem érte el az 1986-os mértéket, az 1979-esről nem is beszélve.

Mindenesetre szembe tűnő, hogy Ferencz Győző, Lakatoshoz hasonlóan, 2006-ban fontosabb költőnek tartotta Adynál Babitsot és Kosztolányit, bár az ő oldalszámokban kifejeződő értékelése szerint, Lakatos felfogásával szemben, a *Nyugat* első nemzedékéhez tartozó költők közül Kosztolányi Dezső az éppen legjelentősebb. Vagy ahogy a kánon kérdéseiben egyik leginkább járatos irodalomtörténész, a mindig nagyon átgondoltan fogalmazó Szegedy-Maszák Mihály mondta Takáts Józsefnek egy 1998-ban készült és a *Talált tárgy* című kötetben 2004-ben megjelent interjújában: „Ady bizonyos művei, ma, azt hiszem, nagyon kevésbé olvashatók. [...] Vannak olyan versei Adynak, amelyeket a politikai hatalom kisajátított [...], mindenesetre Ady nagyon átértékelődött. Babits és Kosztolányi inkább példa az én könyvemben. [...] annyit azért le lehet szögezni, hogy úgy látom, azoknak van igazuk, akik azt hiszik, hogy ma – és hangsúlyozom, hogy ma, mert ez változhat – a *Nyugat* első nemzedékéből a Kosztolányi-életmű foglalkoztatja leginkább a fiatalokat”.

Az irodalomtörténészi, illetve irodalompolitikai kánonalakítás szempontjainak tekintetében érdekes az ugyanabban a kötetben olvasható Réz Pál-interjú is: ebben hangzik el, hogy 1948-ban Juhász Gyula Babitscsal, Tóth Árpáddal és Kosztolányival együtt „Az elefántcsonttorony költői” című érettségi tételben szerepelt ugyan, de – az egyébként is legutolsó helyre sorolt – Kosztolányinál magasabbra értékelték, „mert őneki volt *forradalmi korszaka*”. Alighanem ez a kitüntetett szempont szolgál magyarázatul arra, hogy sokáig – ha a jelek szerint már nem is egészen napjainkig – miért jegyezték alacsonyabban Tóth Árpádénál és Juhász Gyulánál Szép Ernő és Füst Milán költészetét, pedig ezek aligha képviselnek kisebb értéket amazoknál, még ha a forradalmiság közvetlen jeleit nehezebb is bennük kimutatni. (Arról nem is beszélve, hogy viszonylag rövid idő után már Juhász és Tóth versei közül sem a forradalmi darabokon volt a hangsúly: még az is lehet, hogy a *Húsvétra*, a *Májusi óda* vagy *Az új Isten* már korábban is inkább csak afféle fügefán nőtt menlevélként szolgált legalább e két nyugatos költő elfogadtatásának érdekében.)

Az antológiák és a nyílt irodalomtörténési értékelések mellett érdemes a gyűjteményes kötetek, az *Összes versek* szerkezetét is szemügyre venni: ezek általában – kisebb-nagyobb variációval – vagy a versek megírásának kritikai kiadásokban többé-kevésbé tisztázott időrendjét, vagy az eredeti kötetek szerkezetét követik.

Adyval igazán nagyvonalúan bánnak a szövegkiadók. Köztudomású, hogy költőjének az *Új versek* már a harmadik verseskötete volt, a gyűjteményes kiadások mégis ezzel kezdődnek. A korábbi két verseskönyv, a *Versék* és a *Még egyszer* anyagát a szerkesztők tapintatosan a kiadás végén, függelékben közlik, ami annál is érdekesebb, mert ebben a diszk-rét elbánásban általában csak a költők zsenyéi és műhelyforgácsai szoktak részesülni.

Kosztolányival ugyanakkor a filológusok már nem ilyen elnézőek: az ő összkiadásának elején, például az Osirisnál 2005-ben megjelent *Összes versekben* a mindent egybevetve elég feledhető *Négy fal között* című első kötet szám szerint – a több tételből álló darabokat is egynek véve – százkét verse majdnem százhusz oldalt foglal el, miközben bemutatkozó verseskötetét Kosztolányi a saját maga által sajtó alá rendezett utolsó gyűjteményes kiadásban egy mindössze tizenöt versből álló kis ciklussá apasztotta. Jellemző, hogy *Az érett Kosztolányi* című monográfiát Kiss Ferenc ezekkel a szavakkal kezdi: „Nehéz eldönteni, hogy kezdődik egy életmű beérése. Kosztolányi esetében különösen, hiszen *A szegény kisgyermek panasza* (1910) már jellegzetes Kosztolányi-mű” – ami nyilván azt jelenti, hogy a *Négy fal között* című első kötet (jellegzetesnek nyilván a költői pálya csúcspontjait felöl minősítve a műveket) még nem az.

Ezenkívül arra is van példa, hogy a verseket a rendszerint – helyesen – hátra sorolt zsenéktől eltérően időrendben kapjuk, mint például Petőfi, Arany és József Attila esetében. Ez az eljárás azonban a költők gondosan megtervezett, önálló versesköteteinek valószínűleg beszámolója, hiszen a verseket nem a pusztán elrendezésüknek fogva sajátos esztétikai értékkel rendelkező kötetekben elfoglalt eredeti helyükön, hanem a megírásuk sorrendjében, évek szerint közli, felrúgva ezzel egy életrajzi alapú elbeszélés kedvéért minden művészi kompozíciót. Ennek a barbárságnak általában azok a költők esnek áldozatul, akiknek elkészült a kritikai kiadásuk – ebből a szempontból kimondottan szerencse, hogy Adyé nincs készen. Belegondolni is rossz, mi történne, ha az *Új versek*, a *Vér és arany* és a többi könyv verseit nem az Ady által megtervezett vagy legalábbis jóváhagyott kötetek és ciklusok megfelelő helyén, hanem a születésük éve szerint besorolva volna módunk olvasni.

Ady szívesen keltette azt a képzetet, mintha készen pattannának elő a fejéből a versek: javítás, áthúzás helyett inkább újrírta az egészét, és életében az első két kötetének sem jelent meg új kiadása, vagyis – leszámítva azt a néhány darabot, amelyet a második kötetből átvett az *Új versekbe*, ezzel mintegy megsemmisítve az 1903-ban megjelent *Még egyszer* – érett költőként lényegében nem vállalta ezeket.

Nem is csoda: a korai versek sokkal inkább emlékeztetnek a kor más költőinek a hangjára, mint az érett Adyéra. Komjáthy Jenőt és Reviczky Gyulát Ady érett költészetének előfutárai között emlegetni szinte közhelyszámba megy, de az első két kötetben vannak olyan darabok is, amelyek mintha Heltai Jenő hangját intonálnák, ráadásul a Heltaira jellemző szcenírozással, mint például az 1899-ben megjelent *Versek* című kötetben olvasható *Kávéházban*. Ennek első három, illetve ötödik szakaszát azért is érdemes idézni, mert 1907-ben, tehát már az *Új versek* megjelenése, vagyis Ady beérkezése után, a *Félegyházi Közlöny* április 7-ei számának negyedik oldalán a plágium tényállását is alighanem megvalósító, azonos című átköltésük jelent meg, egy bizonyos K. szignójú szerző tollából. (Az átköltés jobbra olvasható, Ady versének részletei balra.)

*Kávéházi sarokasztal,
Körülüljük szépen.
Így szoktuk azt minden este,
Így szoktuk azt négyen.
Diskurálunk, elpletykázunk
Egyről-másról, sorba
Másképpen a téli este
Rém unalmas volna.*

*Kávéházi sarok asztal
Körülüljük szépen,
Így szoktuk ezt minden este
Négyen-öten-tizen.
Diskurálunk, elpletykázunk
Egyről-másról sorba,
Másképpen a téli este
Rém unalmas volna.*

*Egyik színész, másik költő...
Összeillik szépen.*

*Egyik bankár, másik sreiber,
Összeillik szépen,*

Valamennyi bohém fiú,
Van miről beszéljen.
A hír és név, a dicsőség
Valamennyi célja...
Mégis, mégis úgy elborong
A négy fiú néha...

Olykor-olykor kijelöljük,
Hogy ki beszél máma,
Mindeniknek van valami
Jó históriája.
Elsiratott ábránd éled
Mindenik mesébe',
Visszaint az ifjúságnak
Messze bolygó fénye.

Belekeztem... De egyszerre
Mebénult a lelkem,
Feltárult a múlt előttem
Emlékekkel telten...
Egy kis város, ahol egykor
Olyan boldog voltam,
Egy szép leány, kiről egykor
Annyiszor daloltam...

Valamennyi bohém fiú
Van miről beszéljen.
Olykor-olykor biztatgatjuk,
Vigasztaljuk egymást,
Mégis, mégis úgy elborong
A vig „Sz. Ö. M.” társaság.

Olykor-olykor kijelöljük,
Hogy ki beszél máma?
Mindeniknek van valami
Jó históriája.
Elsiratott ábránd élet (így! – K. I.)
Mindenik mesében,
Visszaint az ifjúságnak
Messze bolygó fénye.

Egyik este véletlenül
Én jöttem a sorba
Beszélni a féltett múltról
Nekem kellett volna.
Belekeztem... De egyszerre
Mebénult a lelkem,
Feltárult a múlt előttem,
Emlékekkel teltem...

„Nem érdektelen – írja Heltai Jenőről szóló kismonográfiájában Hegedüs Géza – fellelni a Heltai-életműben azokat a sorokat, amelyek éppen Adyban [...] hangzanak tovább. [...] az ilyen sorokban is Ady-képek előképeire bukkanunk, mint:

*Az országúton méla sorban
Mennek a lomha szekerek*

vagy

*A nyárspolgári Hadak-útján
Vágtatnak fürge szekerek”.*

Heltai verse több változatban is megjelent, és bár humoros témája szerint arról szól, hogy a városi polgárok ősszel hogyan hurcolkodnak vissza a nyaralójukból a városi lakásukba, tényleg olyan kollázst lehet a szövegből összeollózni, hogy az eredmény inkább hat Ady-, mint Heltai-műnek. Hegedüs egyébként konkrétan *A távoli szekerek* című versére gondolt Adynak, amely *A menekülő életben* jelent meg 1912-ben (első közlése: *Vasárnapi Újság*, 1911. ápr. 30.), és így kezdődik:

*A Hold egy óra múlva jön föl
S a nagy országút verett,
Városba vivő, köves útján
Jönnek
A távoli szekerek.*

Ugyancsak Hegedűstől tudjuk, hogy Ady egyik kedvenc versét, *A vén kocsi dalát* éppen Heltai írta. A dal és a városias hangszerelésű ballada határán egyensúlyozó vers tartalma röviden úgy foglalható össze, hogy az öreg kocsis lova olykor még megiramodik, ha szerelmespár ül be a fiákerbe, de rezignált gazdája ilyenkor is nyugalomra inti. Adynak a vers a hangulata, a kidolgozása és a témája miatt egyaránt kedves lehetett, mindenesetre saját költészetében is az egyik meghatározó hang a fáradtságé, és fontos motívuma a kocsi, illetve a ló, ez utóbbit ráadásul a magyar költők közül talán ő használta utoljára egyszerű közlekedési eszközként, amikor Érmindszenten egyszer nagy sárban indult kártyázni. A Heltai-vers ezzel a két szakasszal ér véget:

*Eszébe jut a lovamnak
Az a csók... és az a nyár...
Az a nyár... és az az eskü...
Gyü, Madár és hej, Madár!
Oly tüzes lesz, amilyen volt,
A gazdája is ilyen volt,
– Gyü, Madár, hej, Madár!
Bizony annak vége már.*

*Jobb lesz nekünk lassan menni,
Vén szekerem, vén lovam,
Jobb lesz nekünk megpihenni,
Öreg idő, este van.
Lassan menni, megpihenni,
Hogy ne bántson senki, semmi,
– Gyü, Madár, hej, Madár!
Miértünk már ugye kár.*

Reviczky Gyula és Komjáthy Jenő a sajátos költői öntudat, a felnagyított lírai én kifejezésében mindenképp Ady közvetlen előfutárainak tekinthetők, de élesen megkülönbözteti tőlük az új tartalmaknak sokkal jobban megfelelő, az előbbieknél sokkal modernebb hangja. Érdekes, hogy ennek a jellegzetes hangnak a kikeverésében a jelek szerint milyen sokkal adósa Ady az övétől egyébként rendkívüli mértékben különböző költőszerepet kialakító, hat évvel idősebb pályatársnak, Heltai Jenőnek.

Ami ezt az érett Ady-hangot illeti, már a kortársaknak is feltűnt, hogy legalábbis nem minden esetben cseng tisztán. Emlékezetes Füst Milán megjegyzése: „Ady... Tíz jó verse ha van... Na, de kinek van annyi is?!” Kosztolányinak *A Tollban* 1929-ben *Az írástudatlanok árulása* címmel megjelent cikke is számos stiláris modorosságot és tartalmi kifogást említ Ady költészetével kapcsolatban. Ezek egyik pontja az erotikával függ össze: „Nála az erotika kínos. Az ilyen szakok például egyenesen az erotika ellenszeréül használhatók:

*Csókosan s szűzen akarnék én válni
A fejedet csókolván,
Azt a két kies völgyet:
Szeretnék egyszer a lelkeddel hálni.”*

Kosztolányi itt valami lényegesre tapint rá: Ady első pillantásra kevésbé sikerült verseinek egy jól felismerhető csoportjában a test megjelenítése tényleg olyan furcsa, képzeletroktól néha valóban annyira terhes, hogy nehéz vitatkozni azokkal a kortárs vagy későbbi olvasókkal, akik ezeket a darabokat egyszerűen rossznak tartották. A Kosztolányi által

megfogalmazott kritika elmondható volna például a *Heléna, első csókom* című versről is, amelynek az első („Ha szájam csókra csucsorítom”) és a hetedik sora sem éppen az afro-diziákumok erejével hat („Nagy tőgyű, szerb leány”): nehéz elhinni, hogy „komoly csók”-ról van szó, amelynek „bús íze vala” és „átkozott volt”. Ugyanez a helyzet *A Csók-csatatér lovagjaival*: „Itt sebeket, vért elefejtünk, / Itt testetlen a világ / S szűz lányok bőréhez nem érnek / Bőrrel a szűz daliák”, ami akkor is furcsa, mert leginkább egy bőrbemontatú tárgy bőrrel történő dörgölését idézi fel, ha a vers szerint olyan különös tartományban járunk, ahol elég rámosolyogni a lányokra ahhoz, hogy arkangyalt fogjanak.

Másrészt az is igaz, hogy ezekben a képzavaros versekben sokszor az egész szituáció bizarr. Amikor a szimpóziium után nekiültem, hogy megírjam az ott elhangzottakat, sorra húztam ki a példáimat. Ebben a bizonytalanságomban egy – inkognitójához minden győzködésem ellenére is ragaszkodó – barátom véleménye is megerősített, aki Kosztolányi igazában kételkedve ezt írta egy e-mailben: „Az erotika ellenszere? Miért baj ez? Nem minden testiségről szóló vers olyan, hogy »attól jó a limerick«. Ez a kínos erotika, kínos testiség nagyon is lehet a költői program része, a kínos létezéssel összefüggésben. Szerintem ezek abszurd szöveghelyek, és egyrészt tényleg szinte nevetségesek, másrészt az abszurd modorosságukban van valami költői erő.”

Kosztolányi *A lelkeddel hálni* című verssel kapcsolatban csak az erotikus mozzanatot emeli ki, de az eggyel korábbi, ilyen képet nem tartalmazó versszak semmivel sem kevésbé problematikus: „Most én a Halál szárítóján lengek / Tele gondolatokkal. / Óh, talán testem sincs már. / De test nélkül is vágyok és esengek”. Mintha nem arról lenne itt szó – mondok egyre bizonytalanabban –, hogy ha következetesen végigmegy ezen az úton, Ady új tartományokat hódíthatott volna meg a költészetének, mert ezek a megfogalmazások sokszor inkább tűnnek furcsa zárványoknak, mint ígéretes kezdeményeknek.

„Sziveket dobtak a boszorkák. / Én nem féltém. Én sohse féltém. / A bús csodáknak ligetében / Állottam búsan, egyedül. / A ködből hulltak a szivek, / Csúnya, kicsiny, kemény szivek.” *A Léda szíve* harmadik szakaszának utolsó sorában szereplő – engem leginkább talán túlkészült májdarabokra emlékeztető – sziveket esetleg még lehet kőzápornak értelmezni, *A csókok átka* következő sorai pedig vehetik képzeteiket a természettudományok világából: „Csókok világa a világunk, / Csókban fogan a gondolat, / Kicsi kis agyvelő-csomócskák / Cserélnek tüzes csókokat”, de egyes versekben a testi mozzanat megjelenítése menthetetlenül képzavarba torkollik. (Idézett barátom szerint az előbbi: nagy költészet, az utóbbi: Juhász Ferenc gyenge pillanatait idéző stílusficam.)

Ilyen képzavart tartalmaz például a *Szent Június hívása* is, amelynek második versszakában arról értesülünk, hogy a lírai én azt kívánja, szája „friss gyermek-száj legyen”, ráadásul nem is akármilyen gyermeké, hanem: „Szamóca-ízű, illatos / Szája boldog, szép szűz leánynak”. A kép önmagában nem szokatlan, de egy Lédához írt szerelmes versben azt kívánni, hogy „öntözsem e szájjal csak egyszer / A Léda ősz szemeit”, már nehezen értelmezhető, különösen az utolsó versszakkal együtt, amely azzal a képpel ér véget, hogy a lírai én a Léda szívébe szűzlány-szájjal csókol „ékes nárcisz-liget” közepébe óhajt Zeuszként belefeküdni. Igaz, a júniusnak címzett vers így kezdődik: „Napszúrásként küldd rám a vágyat” – ami talán a megmagyarázhatatlant is megmagyarázza.

A vén komornyik címében szereplő figura elnevezésének mint jelölőnek alkalmasint nincs jelöltje: a versben a műszubjektum szívének ajtaján dörömbölőket – „Kopognak a szivemen, / Szép, piros, méltóságos ajtón / S jönnek a látogatók / FÜRGE sorokban” – az öreg szolga arról tájékoztatja, hogy a gazda (a szeretet? az élet? az életvágy?) elutazott, és csak ő (az egyéniségnek valamiféle maradványa?) van jelen. A vers zavaros, bár a személyiség huszadik, sőt huszonegyedik századi viszontagságainak ismeretében akár azt is lehetne mondani, hogy éppen ezért ma jobb, mint új korában.

A Testem, vitéz pajtásom sem mentes a képzavartól: ha a test a lírai én „vitéz pajtás”-a,

akkor mi a „hajdantan büszke”, mára megkopott „vértje”? A bőre? Ez esetben az olvasó könnyen érezheti úgy, hogy az első versszak tulajdonképpen: sok hűhó semmiért. A második szakaszban a „gyöttrött földi hüvely [...] hegyezi beteg fülét”, a harmadikban a lírai én és a teste – e két „bajtárs” – együtt ejtik közös homlokukat „nyirkos gödörbe”. A meg-hökkentő elképzelés – én és a testem, az kettő – nincs a kép komplexségének megfelelően kidolgozva, és ezek után nem csoda, ha az utolsó szakaszban Ady inkább egyszerűen mond valami adysat, némileg váratlanul közölve, hogy „nem is az Élet nagy szó, / De az Élet bús megérezése”.

A *megabroncsozott lélek* egyik megfogalmazásában alighanem az irónia szolgálatában áll a sutaság: „De befűtött az Úr a dalnak, / Ha ilyen könnyen lebben el / A hit, a máj és a tüdő / S mint költők hívják: a kebel.” És talán azzal járunk a legjobban, ha ironikusan olvassuk az *Akiknek dajkája vagyok* című verset is – különben alighanem menthetetlen –, amely valóságos tárháza Ady testre vonatkozó képzavaraiknak. „Ady humortalan” – írta Kosztolányi, de hát a szövegekben a szándékos értelmetlenség mellett éppen az iróniát a legnehezebb felismerni. Egészen biztosan nem közepes vers az *Akiknek dajkája vagyok*, mert valaki vagy elhibázottnak tartja, vagy fogékony barátomhoz – és az ő hatására most már e sorok írójához is – hasonlóan a nagy esztétikai élménynek kijáró örömmel fedezi fel benne azt, ami „egészen archaikus, vagy archaizmus előtti képzet, nemek határát átlépő bálvány, totem, isten, erőközpont, szent király, pap, mit tudom én”.

*Dajka vagyok, bő, magyar emlős.
No, sok rím-pólyás, gyöngye gyermek,
Gyertek hát a mellemre, gyertek.*

*Szívjátok el sok-vérű szómat,
Tanuljátok el az erőmet.
Így nőnek a kicsik, így nőnek.*

*S ha duzzadt emlóm elfonnyad majd,
Ugye, kis rímes aprószentek,
Utólag majd királlyá kentek?*

*S bámulom majd a daliákat,
Kik nőttek az én szívem kosztján,
Én, szárazdajka, agg oroszlán.*

Ady egyik sokat idézett, jelentős versében is van egy különös jelenet. Az 1905-ben megjelent *Harc a Nagyúrral* második versszaka így szól: „Sertés testét, az undokot, én / Simogattam. Ő remegett. / »Nézd meg, ki vagyok« (súgtam neki) / S meglékeltem a fejemet, / Agyamba nézett s nevetett”. A vers hatásához ez esetben elválaszthatatlanul hozzátartozik – de itt annak nem egyedüli garanciája – a bizarrság, és érdekes, hogy Adyknak, akinek későbbi költőkre tett hatása, legalábbis azok érett periódusaiban, nem jelentős, éppen ez a versbeli trepanációja nem maradt teljesen visszhangtalan. Egy 1911-ben megjelent, de 1909-re datált versben ez olvasható: „Didergő lelkem nem bírta tovább, / Torkomba szorult bele holtan – / Lukat törtem a fejemen át / Benyúltam érte és kirabol-tam” – ami annál is érdekesebb, mert kevés ember utálta jobban Adyt, mint ennek a *Szerelmi öngyilkosság* című versnek a szerzője, vagyis Karinthy Frigyes.

De legalább ennyire figyelemre méltó, hogy milyen adys tenorban szólal meg az *Ima harc előtt* című vers is, amely nem sokkal Ady halála után íródott, és már mintha címével is az *Imádság háború utánra* játszana rá, illetve ilyen sorokkal áldozna a halott költő emlé-

kének: „A sorsomat adtam agyarnak, / fognak, körömnek és tusának, / s mindent a föld-
gömb koldusának, / a vak mártírnak, a magyarnak. [...] Nyirettyűjük mások rikassák, /
úri szalonba, úri bálon, / én titkos arcod látva-látom, / fajom, mert föld vagy, vér, igazság.
// Belőlem majd bús lobogó lesz, / mit sárba dobnak, elfelednek, / árnyéka eltűnő ne-
vemnek, / de becsületbe bukni jó lesz.”

A verset még érdekesebbé teszi, hogy szerzője Ady kíméletlen kritikusa, illetve hogy ez a legelső olyan műve, amelyet a korban annyi kínos kellemetlenség forrásául szolgáló és az utókor által oly jogos felháborodással elutasított névtelen cikkeinek helyet adó *Új Nemzedék* hasábjain közölt, amely alá azonban odaírta a nevét is: Kosztolányi Dezső.